

خلاصه میریتی

فرصت‌های کرونا برای اصلاح اقتصاد ایران (اقتصاد ایران در پسا کرونا)

مقدمه

شیوع ویروس کرونا اختلالات و مشکلاتی جدی برای کشورها از جمله ایران و به‌ویژه در حوزه اقتصاد به همراه داشته و عموماً با تلخی همراه بوده است؛ اما با اندکی تغییر زاویه دید می‌توان نکات مثبتی را نیز از دل آن بیرون کشید. انسان‌های صاحب اراده و تدبیر، هیچ‌گاه در مقابل مصائب و چالش‌های بیرونی منفعل نیستند و تجربه به‌کرات نشان داده است که با اندکی صبر و درایت، می‌توان در قبال تهدیدها و سختی‌ها به شکست و توقف فکر نکرد و حتی از آن یک فرصت و اهرم ساخت. این تجربه برای انسان‌ها و جوامع وجود داشته است و شرط تحقق آن برای جامعه این است که حکمرانان آن جامعه به چنین اراده و دیدگاهی مسلح باشند.

از جمله فرصت‌های اقتصادی که از پس ویروس کرونا می‌توان برای اقتصاد کشور متصور بود، رفع آسیب‌های زیر در اقتصاد کشور است:

۱- وابستگی شدید به نفت

بزرگ‌ترین و اساسی‌ترین معضلی که ام‌الامراض اقتصاد ایران به شمار می‌رود، اعتماد و وابستگی به نفت است. از آنجایی که تحریم‌های نفتی در سال‌های اخیر از درآمد نفتی کشور کاسته بود، دولت با امید به رفع این تحریم‌ها و بازگشت درآمدهای نفتی، انگیزه کافی برای اصلاح نظام درآمدی خود و خروج از اتکای به نفت و حرکت به سمت بخش خصوصی و مالیات حاصل از آن نداشت. چالش ویروس کرونا که تداوم آن قطعی است، به کاهش تقاضای نفت از یک سو و سقوط قیمت آن از سوی دیگر منجر شد تا امید دولت به بازگشت درآمدهای نفتی به‌کلی به ناامیدی بدل گشته، به‌ناچار برای اصلاح ساختاری بودجه و نظام درآمدی و هزینه‌ای خود اقدام کند. به‌یقین خروج ساختاری و نه اسمی نفت از بودجه دولت و اداره اقتصاد کشور، سرآغاز و نقطه عطف حرکت اقتصاد

ایران به سمت ثبات و رشد اقتصادی خواهد بود و باید این فرصت را مغتنم شمرد و اکنون که دولت برای اصلاحات مهم انگیزه یافته است، به فکر تغذیه و تقویت این جریان نوپا، سازنده و حیات‌بخش بود.

۲- کسری بودجه

کسری بودجه دولت یکی از پیامدهای جدی اقتصاد نفتی است که می‌تواند اقتصاد یک جامعه را به راحتی در سراشیبی سقوط و فروپاشی قرار دهد. در سال‌های اخیر کسری بودجه دولت ارقام خطیری (تا ۲۰۰ همت) را ثبت کرده است. با شیوع کرونا و تعطیلی بنگاه‌ها و افزایش هزینه‌های سلامت و بهداشت در جامعه، دولت در شرایط کسری شدید بودجه، خود را ملزم به تأمین هزینه‌هایی جدید و قابل توجه می‌بیند که در آینده، به‌طور قطع با منابع درآمدی موجود، امکان تأمین این هزینه‌ها را نخواهد داشت؛ از این رو بیش از همیشه، خطر تیغ تیز کسری بودجه را بر شاه‌رگ حیاتی خود و اقتصاد کشور احساس می‌نماید. این در حالی است که حل مشکل کسری بودجه آن قدرها هم پیچیده نیست و مدت‌ها است که

به طول کلی راه‌حل رفع کسری بودجه دولت را باید در دو مؤلفه خلاصه کرد: ۱- اصلاح نظام درآمدی؛ ۲- اصلاح نظام هزینه‌کرد دولت. اصلاح نظام هزینه‌کرد دولت نیازمند برنامه‌ای بلندمدت است و در کوتاه‌مدت به تنهایی ممکن نیست. اصلاح نظام درآمدی دولت اما در کوتاه‌مدت هم ممکن است؛ چراکه نظام مالیاتی سهم اندکی در منابع درآمدی دولت دارد؛ درحالی‌که باید قریب به اتفاق منابع دولت از آن تأمین شود.

برخی از کارشناسان دلسوز راهکار آن را به دولت‌مردان ارائه کرده‌اند، هرچند به آن وقعی نمی‌نهند؛ بنابراین راه‌حل در چیست؟

به طول کلی راه‌حل رفع کسری بودجه دولت را باید در دو مؤلفه خلاصه کرد: ۱- اصلاح نظام درآمدی؛ ۲- اصلاح نظام هزینه‌کرد دولت. اصلاح نظام هزینه‌کرد دولت نیازمند برنامه‌ای بلندمدت است و در کوتاه‌مدت به تنهایی ممکن نیست. اصلاح نظام درآمدی دولت اما در کوتاه‌مدت هم ممکن است؛ چراکه نظام مالیاتی سهم اندکی در منابع درآمدی دولت دارد؛ درحالی‌که باید قریب به اتفاق منابع دولت از آن تأمین شود. پرسش مطرح این است که «اصلاح نظام مالیاتی در گرو چیست؟» در پاسخ باید گفت «ایجاد شفافیت در حساب‌های بانکی و مبادلات افراد و سیستماتیک کردن دریافت مالیات از اشخاص حقیقی و حقوقی» که با توجه به سامانه‌های مختلف، به سهولت و در کمترین زمان ممکن است. با تحقق این امر و جلوگیری از فرار مالیاتی - که در اقتصاد ایران بسیار رایج و گسترده است - به راحتی می‌توان تمامی کسری بودجه دولت را پوشش داد. رفع کسری بودجه دولت، نخستین گام بلند اقتصاد ایران در مسیر بالندگی و رشد خواهد بود.

۳- وابستگی در تأمین کالاهای اساسی

با شیوع ویروس کرونا و اختلال در تولید و عرضه برخی کالاها در سطح بین‌الملل و نیز حاکم شدن نااطمینانی نسبت به آینده اقتصاد جهانی، برخی کشورهای صادرکننده کالاهای اساسی نسبت به ادامه روند صادراتی خود با تردید عمل می‌کنند و این امر، تأمین نیازهای کشورهای وابسته را با مشکل مواجه خواهد نمود. این خود زنگ خطری جدی برای اقتصادهای وابسته در کالاهای اساسی محسوب می‌شود و برنامه‌ریزی استراتژیک برای تأمین و تولید حداکثری این بخش از کالاها را در داخل کشور لازم